

Sygn. akt I UK 117/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lipca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska

SSN Andrzej Wróbel (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania S. J.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 lipca 2019 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 30 listopada 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. decyzją z dnia 1 marca 2016 r. odmówił ubezpieczonemu S. J. prawa do emerytury, bowiem na dzień 1 stycznia 1999 r. nie udowodnił 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych w tym 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych oraz nie ukończył wieku

emerytalnego wynoszącego 60 lat. ZUS uwzględnił 24 lata, 11 miesięcy i 23 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w tym 8 lat, 8 miesięcy i 19 dni pracy w szczególnych warunkach.

W odwołaniu od powyższej decyzji S. J. domagał się jej zmiany i przyznania emerytury.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 13 marca 2017 r., sygn. akt X U (...), zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od 3 marca 2017 r. Ponadto zasądził od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że wiek 60 lat ubezpieczony osiągnął w dniu 3 marca 2017 r. Organ rentowy nie uwzględnił jako składkowych:

- dni 26 i 28 sierpnia 1975 r. z uwagi na nieusprawiedliwione nieobecności,
- okresów od 8 do 10 oraz od 14 do 18 lutego 1975 r., a także od 29 marca do 1 kwietnia 1975 r., ponieważ ubezpieczony korzystał z urlopu bezpłatnego,
- od 18 października 1978 r. do 12 listopada 1978 r., gdyż jest to okres niewykonywania pracy po odbyciu służby wojskowej.

Ubezpieczony pobiera rentę z tytułu niezdolności do pracy, a w dniu 18 września 2015 r. wystąpił z wnioskiem o emeryturę. Decyzją z 24 września 2015 r. organ rentowy odmówił przyznania ubezpieczonemu prawa do emerytury na zasadach i w trybie art. 184 w zw. z art. 39 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ponieważ ubezpieczony nie udowodnił na dzień 1 stycznia 1999 r. 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych, w tym 5 lat okresów pracy górniczej. Od powyższej decyzji ubezpieczony nie wniósł odwołania. W dniu 4 lutego 2016 r. ubezpieczony ponownie wystąpił z wnioskiem o ustalenie prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Zaskarżoną decyzją organ rentowy odmówił prawa do świadczenia z wyżej wskazanych przyczyn.

Sąd Okręgowy stwierdził, że organ rentowy „przy obliczaniu 25 lat” nie zaliczył okresu pomiędzy końcem służby wojskowej a podjęciem pracy u dotychczasowego pracodawcy, tj. nie zaliczył okresu od dnia 18 października

1978 r. do 12 listopada 1978 r. Ubezpieczony w odwołaniu oświadczył, iż zgłosił gotowość do pracy dotychczasowemu pracodawcy po odbyciu służby wojskowej o wiele wcześniej (ponad tydzień) niż wynikałoby to z zaświadczenia Rp-7.

W ocenie Sądu Okręgowego, do ogólnego stażu pracy ubezpieczonego powinien zostać doliczony okres wynoszący minimum 7 dni. Z zaświadczenia z dnia 16 czerwca 1975 r. wynika, iż ubezpieczony odbył praktyczną naukę zawodu w czasie od 1 września 1973 r. do 9 czerwca 1975 r., jednakże od 1 września 1973 r. łączył pracę w ramach nauki zawodu z nauką w dwuletniej Zasadniczej Szkole Przemysłu Spożywczego Doksztalczącej, a nauka ta trwała do dnia 20 czerwca 1975 r. Do czasu zakończenia nauki w szkole ubezpieczony uczęszczał do szkoły i pracował w zakładzie pracy, w konsekwencji czego należało uznać, iż cały okres pracy w zakładzie pracy i kształcenia się w szkole winien być zaliczony do stażu pracy. Zatem okres od dnia 10 do 20 czerwca 1975 r. (11 dni) powinien być zaliczony do stażu pracy przy obliczaniu prawa do emerytury jako okres składkowy, o którym mowa w art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Organ rentowy nie uwzględnił także okresów: od 8 do 10 lutego 1975 r. (3 dni), od 14 do 18 lutego 1975 r. (5 dni) oraz od 29 marca 1975 r. do 1 kwietnia 1975 r. (4 dni) ponieważ ubezpieczony korzystał wtedy z urlopu bezpłatnego. Sąd Okręgowy zauważył, że okresy tego urlopu bezpłatnego przypadają na czas, gdy ubezpieczony był pracownikiem młodocianym. Nadto mieszczą się w feriach szkolnych, co potwierdza przedłożony przez ubezpieczonego wyciąg z Dziennika Urzędowego Ministerstwa Oświaty i Wychowania z dnia 19 marca 1974 r. Fakt korzystania przez młodocianego pracownika i zarazem ucznia z przerwy w pracy udzielonej mu przez pracodawcę, a niestanowiącej urlopu bezpłatnego, nie uzasadnia odliczenia czasu tej przerwy od okresu zatrudnienia. W ocenie Sądu Okręgowego, potraktowane przez ZUS jako urlopy bezpłatne okresy (łącznie 12 dni), winny zostać zaliczone jako okresy składkowe, o których mowa w art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy emerytalnej.

Sąd Okręgowy uwzględnił również okres od 25 czerwca 1975 r. do 30 lipca 1975 r., w którym ubezpieczony pracował w gospodarstwie rolnym brata teścia w

wymiarze sześciu dni w tygodniu po dwanaście godzin dziennie, co potwierdziły zeznania świadków.

W kwestii wymogu wykazania co najmniej 15 lat pracy w warunkach szczególnych, Sąd Okręgowy stwierdził, że powinien także być uwzględniony okres zatrudnienia ubezpieczonego w Zakładach (...) „M.” w B. od 28 października 1975 r. do 31 maja 1979 r. S. J. pracował wówczas na stanowisku kierowcy wózka spalinowego, co wynika ze świadectwa pracy z dnia 1 czerwca 1979 r. Praca ta odpowiada stanowisku wskazanemu w Wykazie A, Dział VIII, pkt 1 poz. 3 Załącznika nr 1 do Zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 7 lutego 1983 r. (operator maszyn, urządzeń i sprzętu przeładunkowego), jak również pracy wskazanej w Wykazie A, Dział VIII, punkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (ciężkie prace załadunkowe i wyładunkowe oraz przeładunek materiałów sypkich, pylistych, toksycznych, żrących lub parzących w transporcie).

Zdaniem Sądu Okręgowego również zatrudnienie ubezpieczonego od 1 sierpnia 1988 r. do 31 maja 1991 r. w H. w K. powinno być zaliczone do okresów pracy w warunkach szczególnych. W zaświadczeniu pracy z dnia 13 maja 2014 r. wpisano, iż w tym okresie ubezpieczony pracował najpierw jako ślusarz-operator na powierzchni, a następnie jako ślusarz remontowy na powierzchni, co jest niezgodne z faktyczną pracą, którą wówczas wykonywał ubezpieczony. S. J. był wtedy operatorem dźwigu i świadczył pracę w szczególnych warunkach odpowiadającą stanowisku wskazanemu w Wykazie A, Dział V, poz. 3 Załącznika nr 1 do Zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 7 lutego 1983 r. (operator maszyn, urządzeń i sprzętu przeładunkowego), pracy wskazanej w wykazie A, Dział VIII, „punkt 1” rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (ciężkie prace załadunkowe i wyładunkowe oraz przeładunek materiałów sypkich, pylistych, toksycznych, żrących lub parzących w transporcie), pracy wskazanej w wykazie A, Dział VIII, „punkt 1” ww. rozporządzenia (prace kierowców samochodów

ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony, specjalizowanych, specjalistycznych (specjalnych), pojazdów członowych i ciągników samochodowych balastowych, autobusów o liczbie miejsc powyżej 15, samochodów uprzywilejowanych w ruchu w rozumieniu przepisów o ruchu na drogach publicznych, trolejbusów i motorniczych tramwajów), jak również pracy wskazanej w Wykazie A, Dział V poz. 3 pkt 35 Załącznika nr 1 do zarządzenia nr 17 Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 12 sierpnia 1983 r. w sprawie określenia stanowisk pracy w resorcie górnictwa i energetyki, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach (operator żurawia na powierzchni).

Sąd Okręgowy ustalił dalej, że w okresie od 6 czerwca 1979 r. do 31 grudnia 1986 r. ubezpieczony był zatrudniony w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa Inżynieryjnego i Przemysłowego (Zakład Transportu i Sprzętu) na stanowisku: kierowca, operator, a ostatnio jako operator-kierowca. W tym okresie ubezpieczony świadczył pracę w szczególnych warunkach, a praca ta była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Praca wykonywana w tym okresie przez ubezpieczonego odpowiada stanowisku wskazanemu w wykazie A, Dział VIII, pkt 1 poz. 3 Załącznika nr 1 do Zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 7 lutego 1983 r. (operator maszyn, urządzeń i sprzętu przeładunkowego), jak również pracy wskazanej w Wykazie A, Dział VIII, „punkt 1” rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (ciężkie prace załadunkowe i wyładunkowe oraz przeładunek materiałów sypkich, pylistych, toksycznych, żrących lub parzących w transporcie), oraz pracy wskazanej w Wykazie A, Dział VIII, „punkt 1” ww. rozporządzenia (prace kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony, specjalizowanych, specjalistycznych (specjalnych), pojazdów członowych i ciągników samochodowych balastowych, autobusów o liczbie miejsc powyżej 15, samochodów uprzywilejowanych w ruchu w rozumieniu przepisów o ruchu na drogach publicznych, trolejbusów i motorniczych tramwajów).

Sąd Okręgowy dodał, że podniesiony przez organ rentowy brak posiadania przez ubezpieczonego świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach

pozostaje bez wpływu na ocenę charakteru pracy wykonywanej przez ubezpieczonego w spornym okresie. Okoliczność, że ubezpieczony nie otrzymał za sporny okres zatrudnienia świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach, nie może mieć istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Sąd Okręgowy uznał, że z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że S. J. spełnił wszystkie przesłanki do przyznania mu wcześniejszej emerytury z tytułu zatrudnienia w warunkach szczególnych, tj.: osiągnął 60 lat życia, w dniu wejścia w życie ustawy emerytalnej, tj. dnia 1 stycznia 1999 r. miał udokumentowane powyżej 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych, w tym co najmniej 15 lat zatrudnienia w warunkach szczególnych. Ponadto nie przystąpił do Otwartego Funduszu Emerytalnego. Z tych przyczyn Sąd zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od 3 marca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 30 listopada 2017 r., sygn. akt III AUa (...), zmienił powyższy wyrok Sądu Okręgowego i oddalił odwołanie S. J. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. z dnia 1 marca 2016 r.

W kwestii nieudowodnienia przez ubezpieczonego 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych, w ocenie Sądu Apelacyjnego zasadnie przyjął Sąd Okręgowy, że podlegają uwzględnieniu okresy urlopu bezpłatnego przypadające w okresie ferii szkolnych podczas odbywania praktycznej nauki zawodu: od 8 do 10 lutego 1975 r., od 14 do 18 lutego 1975 r. oraz od 29 marca 1975 r. do 1 kwietnia 1975 r. Natomiast wbrew ocenie Sądu Okręgowego S.J. w jakikolwiek sposób nie wykazał, aby zgłosił gotowość do wcześniejszego podjęcia pracy po zakończeniu odbywania zasadniczej służby wojskowej. Brak również podstaw do ustalenia wbrew treści dokumentów (a w szczególności zaświadczenia pracodawcy z 16 czerwca 1975 r.), że należało uwzględnić jako składkowy okres nauki w szkole po zakończeniu praktycznej nauki zawodu (od 10 do 20 czerwca 1975 r.). Kwestia zaś okresu uzupełniającego - pracy w gospodarstwie rolnym u osoby obcej, mogła być rozważana, wobec poglądu Sądu Najwyższego wyrażonego w wyroku z 3 czerwca 2014 r., sygn. akt III UK 180/13, stanowiącego, iż błędne jest uznanie, że aby móc uwzględnić przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy osoby w gospodarstwie rolnym po ukończeniu przez nią 16 roku życia, musi ona spełniać

warunki do uznania jej za domownika w myśl art. 6 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Jak dalej wskazał Sąd Apelacyjny, pozostała zatem ocena wypełnienia przez ubezpieczonego drugiej spornej przesłanki, wykazania (prócz uznanych przez organ rentowy 8 lat, 8 miesięcy i 19 dni), co najmniej 6 lat, 3 miesięcy i 11 dni pracy w warunkach szczególnych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie jest możliwe ustalenie, że w okresie od 6 czerwca 1979 r. do 31 grudnia 1986 r. w (...) Przedsiębiorstwie Budownictwa Inżynieryjnego (7 lat, 6 miesięcy i 26 dni) ubezpieczony stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał pracę opisaną w poz. 2 Działu VIII Wykazu A, wymieniającej prace kierowców samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony, specjalizowanych, specjalistycznych (specjalnych), pojazdów członowych i ciągników samochodowych balastowych, autobusów o liczbie miejsc powyżej 15, samochodów uprzywilejowanych w ruchu w rozumieniu przepisów o ruchu na drogach publicznych, trolejbusów i motorniczych tramwajów. Czyniąc ustalenia w tym zakresie Sąd Okręgowy całkowicie pominął fakt, że do akt rentowych ubezpieczonego złożona została w postaci kserokopii znaczna część jego akt osobowych z omawianego okresu zatrudnienia. Wynika z nich w szczególności, że choć w umowie o pracę z 6 czerwca 1979 r. wskazano stanowisko kierowcy, to dalsze angaże wskazują różne stanowiska pracy: mechanika (1 stycznia, 25 lutego, 1 kwietnia, 2 maja, 14-19 lipca 1980 r., 1 grudnia 1982 r.), kierowcy (3 maja 1983 r.), operatora dźwigu (13 czerwca 1983 r.), operatora (1 lipca 1984 r.), operatora kierowcy (6 stycznia 1984 r.) i kierowcy operatora - 18 października 1985 r. Zatrudnienie ubezpieczonego od 6 czerwca 1979 r. do 31 grudnia 1986 r. nie może uzupełnić jego okresów pracy w warunkach szczególnych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, także okres zatrudnienia od 28 października 1975 r. do 31 maja 1979 r. w „M.” w B. (3 lata, 7 miesięcy i 3 dni) nie odpowiada wymogom § 4 ust. 1 pkt cytowanego rozporządzenia. Stanowisko kierowcy wózka spalinowego nie należy do prac w szczególnych warunkach wymienionych w Wykazie A, zaś przyczyny, dla których (przy braku jakichkolwiek innych dowodów)

obowiązki ubezpieczonego z tego okresu należałoby przypisać pozycji tego Wykazu, nie zostały w istocie wyjaśnione.

Sąd Apelacyjny podał, iż ustalenia Sądu Okręgowego co do trzeciego ze spornych okresów - od 1 sierpnia 1988 r. do 31 maja 1991 r. w (...) H. (2 lata i 10 miesięcy) - należy uznać za prawidłowe. Jednak zsumowanie tego okresu z uwzględnionym przez organ rentowy nie daje wymaganych przez § 4 ust. 1 pkt 3 cytowanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów, 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Z tego względu S. J. nie wypełnił przesłanki prawa do emerytury według art. 184 ust. 1 i 2 w zw. z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wynikającej z § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r.

Ubezpieczony S. J. zaskarżył skargą kasacyjną w całości wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 30 listopada 2017 r., sygn. akt III AUa (...), i wniósł o:

- jego uchylenie w całości i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy, tj. zmianę w całości wyroku wydanego przez Sąd II instancji, przez uwzględnienie odwołania ubezpieczonego od decyzji z dnia 1 marca 2016 r. i przyznanie ubezpieczonemu prawa do emerytury od dnia 3 marca 2017 r.,

ewentualnie o:

- jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy Sądowi II instancji do ponownego rozpoznania.

Ponadto skarżący wniósł o:

- zasądzenie na rzecz ubezpieczonego od organu rentowego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Skarżący podniósł, iż zaskarżony wyrok Sądu drugiej instancji wydany został z naruszeniem:

1. prawa materialnego, tj.:

a) § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), dalej także jako: „Rozporządzenie” oraz poz. 2 Działu VII Wykazu A stanowiącego załącznik do Rozporządzenia, jak również art. 32 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez ich błędną

wykładnię polegającą na uznaniu, iż dokonywane przez ubezpieczonego sporadycznie naprawy samochodu (przypisanego ubezpieczonemu) powodują, że okresy wykonywania przez niego pracy w warunkach szczególnych jako kierowca samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony lub operator dźwigów samojezdnych, nie mogą być zaliczone do okresów pracy w warunkach szczególnych, ponieważ nie wykonywał ww. pracy kierowcy lub operatora stale i w pełnym wymiarze czasu (dotyczy okresu zatrudnienia od 6 czerwca 1979 r. do 31 grudnia 1986 r.);

2. prawa procesowego, tj.:

a) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z 391 § 1 k.p.c., przez sporządzenie uzasadnienia wyroku nieodpowiadającego wymogom art. 328 § 2 k.p.c., a przez to niepoddającego się kontroli kasacyjnej, w szczególności niezawierającego dostatecznego wyjaśnienia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, w tym: ustalenia faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej (choćby przez odniesienie się do ustaleń Sądu pierwszej instancji), a także niezawierającego dostatecznego wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia, co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, albowiem uniemożliwia kontrolę przesłanek, którymi kierował się Sąd Apelacyjny wydając zaskarżony wyrok;

b) art. 233 § 1 w związku z art. 391 §1 k.p.c. polegającego na oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń Sądu drugiej instancji z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego (w zakresie kwestii zatrudnienia ubezpieczonego od 28 października 1975 r. do 31 maja 1979 r. w szczególnych warunkach).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o nieprzyjęcie skargi do rozpoznania albo oddalenie skargi w całości i zasądzenie kosztów zastępstwa radcowskiego za postępowanie kasacyjne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie, choć nie ze wszystkich przyczyn podanych przez skarżącego.

Skarżący S. J. w pierwszej kolejności zarzucił Sądowi Apelacyjnemu naruszenie § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz poz. 2 Działu VII Wykazu A stanowiącego załącznik do Rozporządzenia, jak również art. 32 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Sąd Apelacyjny przyjął bowiem, iż dokonywane przez ubezpieczonego sporadycznie naprawy samochodu (przypisanego ubezpieczonemu) powodują, że okresy wykonywania przez niego pracy w warunkach szczególnych jako kierowca samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony lub operator dźwigów samojezdnych, nie mogą być zaliczone do okresów pracy w warunkach szczególnych, ponieważ nie wykonywał ww. pracy kierowcy lub operatora stale i w pełnym wymiarze czasu. Taka interpretacja jest w ocenie skarżącego niewłaściwa.

Przedstawiony wyżej zarzut skargi kasacyjnej okazał się zasadny.

Jak przypomniał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 listopada 2017 r., II UK 550/16 (LEX nr 2428785), praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 329; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75; z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, LEX nr 653420; z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638). Nie jest dopuszczalne w zasadzie uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika. Od tej reguły istnieją jednak odstępstwa. Pierwsze z nich dotyczy sytuacji, kiedy inne

równocześnie wykonywane prace stanowią integralną część (immanentną cechę) większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022 oraz z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08, LEX nr 550990 i powołane tam wcześniejsze orzecznictwo). Drugie odstępstwo dotyczy przypadków, kiedy czynności wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia mają charakter incydentalny, krótkotrwały, uboczny (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 oraz z dnia 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08, LEX nr 1001310).

Ponadto, w wyroku z dnia 30 marca 2017 r., II UK 41/16 (LEX nr 2307125) Sąd Najwyższy wskazał, iż *in principio*, przepisy rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie wprowadzają obostrzenia, że w warunkach szczególnych można wykonywać tylko pracę jednorodną. Nie jest więc wykluczone uznanie, że praca w warunkach szczególnych jest realizowana w szerszym zakresie, przy czym musi odpowiadać specyfikacjom zamieszczonym w Wykazie A załącznika do rozporządzenia. Jest to pogląd utrwalony i aprobowany w orzecznictwie, co wynika z faktu, że stanowisko pracy, o którym stanowi się w § 2 ust. 1 rozporządzenia należy rozumieć jako miejsce świadczenia pracy, czyli przestrzeń wyposażoną w urządzenia i narzędzia służące do jej wykonywania, w której pracownik narażony jest na ryzyka określone w art. 32 ust. 2 ustawy (por. wyroki Sądu Najwyższego z 23 listopada 2016 r., II UK 179/16, LEX nr 2183482; z 28 sierpnia 2014 r., II UK 537/13, LEX nr 1521351; z 3 września 2013 r., I UK 72/13, OSNP 2014 nr 8, poz. 118; z 22 lipca 2013 r., III UK 106/12, LEX nr 1555688; z 24 stycznia 2013 r., III UK 47/13, niepubl.; z 27 stycznia 2012 r., II UK 103/11, LEX nr 1130388; z 8 grudnia 2008 r., II UK 107/08, LEX nr 1746690; z 4 czerwca 2008 r., II UK 306/07, OSNP 2009 nr 20-21, poz. 290). Jak dalej wskazał Sąd Najwyższy, w nowszym orzecznictwie stwierdzone zostało, że wykładnia przepisów, w których położono akcent na „pełny wymiar czasu pracy na danym stanowisku”, nie stwarza możliwości kreowania dodatkowych kryteriów, w szczególności kryterium wykonywania pracy u jednego pracodawcy, na jednym

stanowisku pracy, czy też na jednym etacie. Praca w ciągu 8 godzin dziennie na różnych stanowiskach jest zaliczana do stażu pracy w szczególnych warunkach, a prace incydentalne nie mają wpływu na taką kwalifikację.

Z drugiej strony Sąd Najwyższy kolejny raz zwrócił uwagę, że do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, która w rozumieniu przepisów musi być wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, nie jest dopuszczalne uwzględnianie innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika. W takiej bowiem sytuacji praca w szkodliwych warunkach nie jest wykonywana stale (patrz wyrok Sądu Najwyższego z 4 czerwca 2008 r., II UK 306/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 290). Przywołał także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2014 r., II UK 537/13 (LEX nr 1521351), w którym Sąd ten wyjaśnił metodykę postępowania, tj. jeżeli pracy w szczególnych warunkach towarzyszą inne czynności pracownicze, warunek pełnego zatrudnienia należy odnosić tylko do tych czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na czynniki szkodliwe dla zdrowia i uwzględniać w wymiarze czasu pracy tylko te inne czynności, które są ściśle związane z pracą w szczególnych warunkach, stanowiąc integralną część tej pracy, albo są wykonywane incydentalnie, w rozmiarze nieznaczającym dla wymiaru pracy w warunkach szczególnych. Rozstrzygając sprawę o prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, należy też pamiętać, że jest to przywilej, stąd przesłanki przyznania tego prawa muszą być udowodnione w sposób niebudzący wątpliwości.

Mając na względzie powyższe, wątpliwości może więc budzić argumentacja Sądu Apelacyjnego, że w zasadzie sam fakt powierzenia ubezpieczonemu obowiązków w zakresie naprawy przydzielonego mu pojazdu wskazuje, że wykonywana przez niego praca w warunkach szczególnych nie miała pełnego i stałego charakteru. W tego rodzaju przypadku wymagane jest, w kontekście zgromadzonych dowodów, dokonanie stanowczych ustaleń w zakresie przesłanki pracy w szczególnych warunkach, przy uwzględnieniu przywoływanych przez ubezpieczonego faktów co do rodzaju wykonywanych prac. Należy skrupulatnie rozważyć wszystkie okoliczności i przedstawić ich ocenę stwierdzając, czy

ubezpieczony pracował na wskazywanych stanowiskach oraz czy ze względu na rozmiar i dominujący charakter była to praca w warunkach szczególnych (por. także wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 stycznia 2017 r., II UK 572/15, LEX nr 2348536; z dnia 30 marca 2017 r., II UK 41/16, LEX nr 2307125). Oczywiście nie należy zapominać, że Sąd Apelacyjny zaznaczył, iż z poczynionych dotąd ustaleń wynika, że – w jego ocenie - wysoce wątpliwa jest praca ubezpieczonego w szczególnych warunkach w okresie 3 miesięcy, opisanych w piśmie skarżącego do pracodawcy z dnia 30 grudnia 1983 r. Wynika z niego bowiem, że pracodawca przez ten okres mógł dopuszczać pracownika do tego typu pracy jedynie sporadycznie. Niemniej jednak, Sąd powinien tę sporną kwestię wyjaśnić ponad wszelką wątpliwość, w tym ustalić w świetle całokształtu zgromadzonego materiału dowodowego, czy rzeczywiście dodatkowe prace (w tym przypadku z zakresu mechaniki pojazdowej) miały na tyle szeroki charakter, że pozostałe obowiązki były marginalizowane, tudzież czy ww. równocześnie wykonywane prace stanowiły integralną część (immanentną cechę) większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia.

Ponadto, co może okazać się w niniejszej sprawie szczególnie istotne, Sąd Apelacyjny jest zobowiązany sprawdzić czy ewentualny brak wykonywania przez ubezpieczonego pracy w szczególnych warunkach przez okres rzeczonych 3 miesięcy faktycznie uniemożliwia uzyskanie przez niego 15 lat stażu pracy w tym charakterze. Inaczej mówiąc, Sąd ma obowiązek policzyć, czy pozostałe okresy pracy w szczególnych warunkach nie są wystarczające do uznania, że ubezpieczony osiągnął wymieniony wyżej, wymagany staż.

Drugi przedstawiony przez skarżącego zarzut dotyczył naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. w związku z 391 § 1 k.p.c., przez sporządzenie uzasadnienia wyroku nieodpowiadającego wymogom art. 328 § 2 k.p.c., a przez to niepoddającego się kontroli kasacyjnej, w szczególności niezawierającego dostatecznego wyjaśnienia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, w tym: ustalenia faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej (choćby przez odniesienie się do ustaleń Sądu pierwszej instancji), a także niezawierającego dostatecznego wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia, co

mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, albowiem uniemożliwia kontrolę przesłanek, którymi kierował się Sąd Apelacyjny wydając zaskarżony wyrok.

Zarzut ten okazał się chybiony. Jakkolwiek w istocie Sąd Apelacyjny nie dokonał ustaleń faktycznych w pełnym wymaganym zakresie, co zostało omówione powyżej, to jednak przedstawione przez Sąd uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie uniemożliwia dokonania jego kontroli kasacyjnej. Jak wskazuje się w orzecznictwie, zarzut kasacyjny naruszenia art. 328 § 2 (w związku z art. 391 § 1) k.p.c. może być skuteczny tylko wtedy, gdy w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia brakuje elementów pozwalających zorientować się w motywach, którymi kierował się sąd II instancji, w stopniu wystarczającym do przeprowadzenia kontroli kasacyjnej podjętego rozstrzygnięcia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 27 lutego 2019 r., II CSK 16/18, LEX nr 2626356; 28 listopada 2014 r., I CSK 735/13, LEX nr 1545043; 16 grudnia 2015 r., IV CSK 149/15, LEX nr 1962540; 17 grudnia 2015 r., I CSK 1028/14, LEX nr 1963381; 15 kwietnia 2016 r., I CSK 278/15, LEX nr 2021936 i tam przywoływane dalsze orzeczenia; por. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CSK 293/12, OSNC 2013 nr 12, poz. 148). Tymczasem w przedmiotowej sprawie Sąd Apelacyjny wyjaśnił, z jakich przyczyn uznał za zasadne wydanie rozstrzygnięcia w przedstawionym przez siebie kształcie.

Nieskuteczny okazał się także zarzut naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 233 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., polegający na oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń Sądu drugiej instancji z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego. W związku z zakazem przewidzianym w art. 398³ § 3 k.p.c., przepis art. 233 § 1 k.p.c. nie może stanowić uzasadnionej podstawy skargi kasacyjnej ani samodzielnie, ani w powiązaniu z innymi artykułami (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2015 r., I CSK 478/14, LEX nr 1747344). Stosownie do art. 398¹³ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami stanowiącymi podstawę faktyczną zaskarżonego orzeczenia.

Mając na względzie powyższe, orzeczono jak w sentencji.

